

Norges institusjon for
menneskerettigheter

Befolkningens kjennskap til avvergingsplikten

En spørreundersøkelse om plikten til å
avverge alvorlig vold og overgrep

Forord

En av ti kvinner i Norge har blitt utsatt for alvorlig fysisk vold fra partner, ifølge tall fra NKVTS. Blant menn rapporterer 3 % om det samme.

Norge har en menneskerettslig plikt til å forebygge vold, overgrep og omsorgssvikt. Dette betyr at myndighetene må gripe inn i møte med vold eller overgrep som de vet om eller burde ha visst om. Avvergingsplikten i straffeloven pålegger alle å handle for å forhindre alvorlige lovbrudd. Denne plikten går foran den lovbestemte taushetsplikten.

Tidligere undersøkelser viser at det hersker usikkerhet om innholdet i avvergingsplikten både blant privatpersoner og i tjenestene. I denne undersøkelsen ser vi nærmere på befolkningens kjennskap til denne plikten og hvem som er omfattet av den. Undersøkelsen viser at mer enn én av fire ikke kjenner til at privatpersoner også har en plikt til å avverge alvorlig vold og overgrep.

Funnene understreker behovet for økt informasjon om avvergingsplikten. Ingen kan gjøre alt, men alle har en plikt til å handle – og det hjelper ikke å ha en plikt om man ikke vet om den. Vi håper denne rapporten kan bidra til økt kunnskap og til ytterligere tiltak.

Adele Matheson Mestad

Direktør i NIM

Bakgrunn

- Norge har en menneskerettslig plikt til å ha et helhetlig system for å forhindre vold, overgrep og alvorlig omsorgssvikt.
- Istanbulkonvensjonen krever bl.a. at det gjennomføres tiltak for å oppmuntre alle som er vitne til eller har mistanke om voldshandlinger, til å melde fra om dette.
- I Norge er dette bl.a. gjennomført gjennom avvergingsplikten i straffeloven. Denne innebærer at alle har en plikt til å handle for å avverge alvorlige lovbrudd, slik som alvorlig vold.
- Flere rapporter har de senere årene dokumentert at det hersker usikkerhet om innholdet i denne plikten.
- NIM fremmer en anbefaling i årsmeldingen for 2024 om å styrke gjennomføringen av avvergingsplikten og informasjonsflyten i vold- og overgrepssaker.
- Avvergingsplikten gjelder også for privatpersoner. NIM ville derfor undersøke hvor kjent plikten er i befolkningen.

Menneskerettighetene i Norge 2024

NIMs årsmelding, Dokument 6 (2024–2025)

Avvergingsplikt og informasjonsflyt i saker om vold og overgrep

Vi anbefaler:

Regjeringen bør be regjeringen om å utarbeide en tiltakspakke som styrker gjennomføringen av avvergings-, taushets- og varslingsplikten og adgangen til å dele informasjon i saker om vold, overgrep og omsorgssvikt. Tiltakspakken bør inkludere opprettelsen av en nasjonal rådgivningstjeneste som kan sette i førstelinjen bistand i enkeltsaker.

Om undersøkelsen

- I mars 2025 gjennomførte Verian på oppdrag fra NIM en spørreundersøkelse om befolkningens kjennskap til avvergingsplikten.
- Undersøkelsen er gjennomført gjennom Kantar Medias panel GallupPanelet. Litt over 1000 personer har svart på undersøkelsen, som ble rettet mot et representativt utvalg av befolkningen over 18 år.
- Bokstaven «n» i de følgende sidene betyr antallet personer som har svart på spørsmålet (respondenter).
- I forskning er det vanlig å akseptere en feilmargin på inntil 5 % for datamateriale fra spørreundersøkelser. Med unntak av ett oppfølgingsspørsmål med mindre utvalg, har samtlige funn som presenteres i denne undersøkelsen en mindre feilmargin enn dette.

Begrepsavklaringer

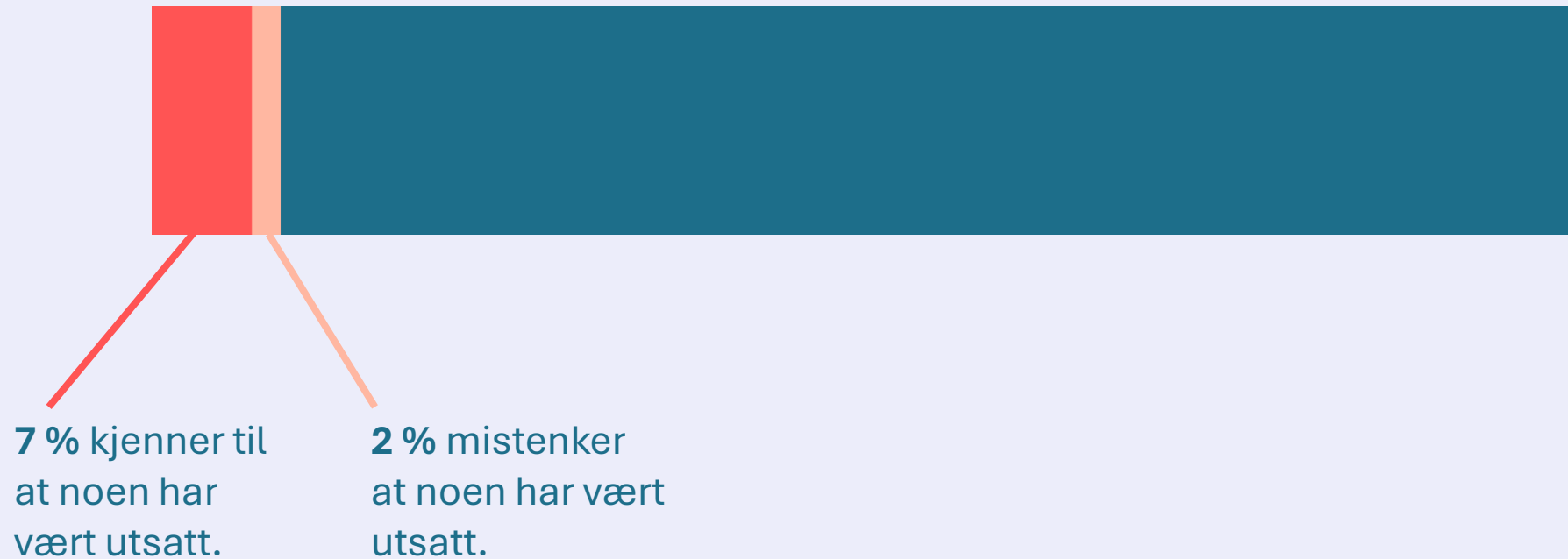
Avvergingsplikt: Ifølge straffeloven § 196 første ledd bokstav a har alle en plikt til søke å avverge alvorlige lovbrudd dersom man har mistanke om dette. Dette inkluderer alvorlig vold og overgrep. Avverging kan for eksempel skje gjennom å melde fra til politiet eller selv gripe inn i situasjonen. Avvergingsplikten går foran taushetsplikten.

Alvorlig vold og overgrep: Den følgende definisjonen av «alvorlig vold og overgrep» ble gitt i undersøkelsen: *Med alvorlig vold mener vi her vold som fører til sterk smerte eller skade på en person. Det kan også dreie seg om mishandling av familiemedlemmer. Med alvorlige overgrep menes seksuelle overgrep mot barn, samt voldtekt av voksne.*

Begrensninger: Definisjonene vi har brukt i undersøkelsen har så langt som mulig tatt utgangspunkt i straffeloven § 196 og relevante straffebud om alvorlig vold og overgrep som omfattes av avvergeplikten. Når man leser denne undersøkelsen må man likevel ta høyde for at definisjonene ikke er fullt ut dekkende og at respondentene vil ha ulike forståelser av begrepene.

Kjennskap til alvorlig vold eller overgrep

Spørsmål: Kjenner du til eller mistenker du at noen i din omgangskrets eller nærmiljø har vært utsatt for alvorlig vold eller overgrep i løpet av de siste 5 årene?

7 % kjenner til at noen har vært utsatt.

2 % mistenker at noen har vært utsatt.

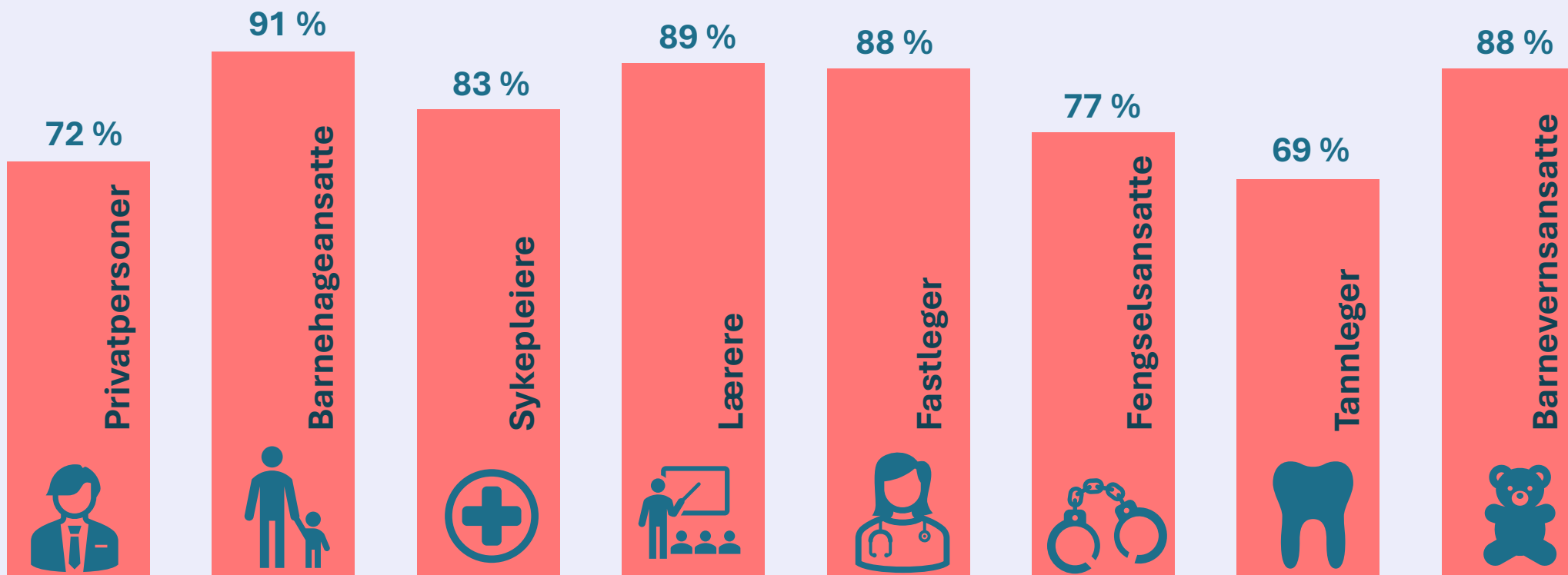
Omlag 9 % kjenner til eller mistenker alvorlig vold eller overgrep

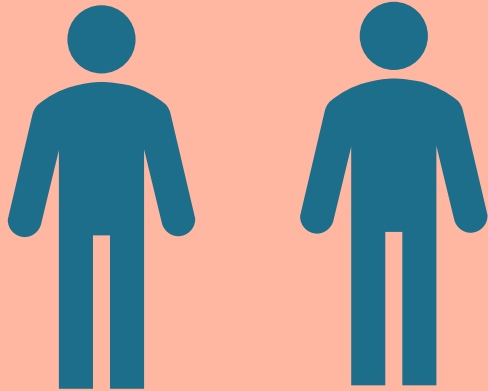
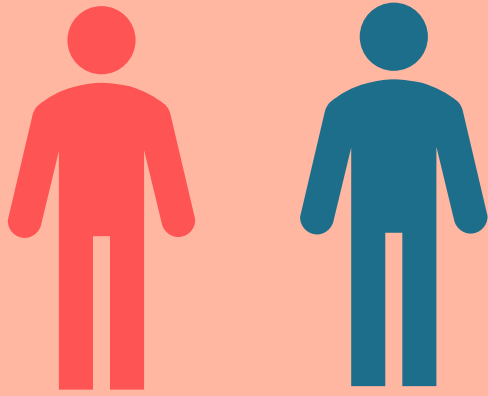

- **I underkant av 7 %** av respondentene svarer at de kjenner til at noen i sin omgangskrets eller nærmiljø har vært utsatt for alvorlig vold eller overgrep i løpet av de siste fem årene. **2 %** svarer at de mistenker dette.
- **86 %** svarer nei på spørsmålet, mens **5 %** svarer at de ikke vet.
- Respondentene som svarte at de kjenner til eller mistenker tilfeller av alvorlig vold eller overgrep ble spurt om hva de gjorde med dette. Flest oppga å ha snakket med voldsofferet for å skaffe informasjon eller hjelpe personen med å melde fra (**31 %**), eller å ha meldt fra til barnevernet eller andre offentlige instanser (**27 %**). Merk at dette er et lite utvalg (n=75), og svarene gir ikke grunnlag for å trekke slutninger på generell basis.

Kjennskap til avvergingsplikten

Spørsmål: I norsk lov finnes det en plikt til å prøve å forhindre alvorlig vold og overgrep hvis man har mistanke om dette, for eksempel ved å melde ifra til politiet eller gripe inn i en situasjon. Hvilke av gruppene under tror du har dette ansvaret?

Over 1 av 4 kjenner ikke til at de har en avvergingsplikt som privatperson

- Kjennskapen til alle de opplistede gruppenes avvergingsplikt er gjennomgående høy. For hvert alternativ svarer et betydelig flertall av respondentene at de tror at gruppen har en slik plikt.
- Flest tror at personer som jobber med undervisning (barnehageansatte: **91 %**, lærere: **89 %**) har et slikt ansvar, mens færrest tror at tannleger har dette ansvaret (**69 %**).
- **72 %** tror at privatpersoner har en avvergingsplikt. **Over 1 av 4** kjenner dermed ikke til at de som privatperson har en avvergingsplikt. Samtidig er kjennskapen til privatpersoners avvergingsplikt lavere enn nesten alle yrkesgruppene.

Holdninger til avvergingsplikten

Spørsmål: Hvor enig eller uenig er du i at alle har et ansvar for å prøve å forhindre alvorlig vold eller overgrep hvis man har mistanke om dette, for eksempel ved å melde ifra til politiet eller gripe inn i en situasjon?

88%

88 % er nokså eller helt **enig**.

5%

5 % er verken enig eller uenig.

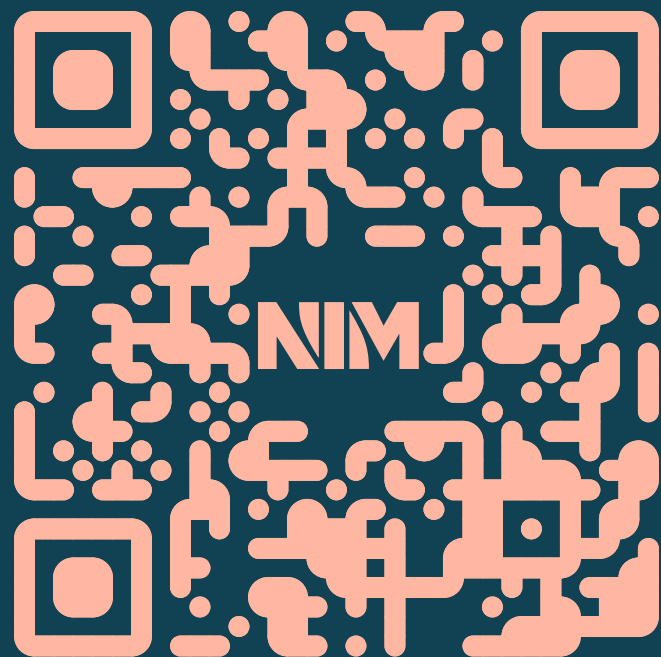
4%

4 % er nokså eller helt **uenig**.

De fleste er enige i at alle har et ansvar for å forhindre alvorlig vold og overgrep

- Det store flertallet av respondentene er enig i at alle har et ansvar for å prøve å forhindre alvorlig vold eller overgrep ved mistanke. **73 %** er helt enig, mens **15 %** er nokså enig.
- Nesten **9 av 10** er med andre ord nokså eller helt enig i at alle har et slikt ansvar.
- **5 %** er verken enig eller uenig. **2 %** vet ikke.
- Kun **1 %** er nokså uenig, mens **3 %** er helt uenig.

Les mer om NIMs arbeid med vold i nære relasjoner her:
nhri.no/temaer/vold-i-naere-relasjoner

For mer om avvergingsplikten, se www.plikt.no